

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 43, GOD. III, BEOGRAD, UTORAK, 15. APRIL 2008.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 29. aprila

MIXER

Piše: Aleksandar Pavlović

GOR(S)KI TALOG ISTORIJSKOG ISKUSTVA

„STRAŠNA SIMETRIJA“

Bilo je pitanje dana kada će se uspostaviti „strašna simetrija“ (Blejk) između Srebrenice i istrage poturica, odnosno rata u Bosni i *Gorskog vijenca*. Ovakvo čitanje Njegoševog speva preduzeo je Esad Bajtal u tekstu „*Gor'ki vijenac* kroz prizmu postgenocidnog iskustva Srebrenice“ (*Razlike*, Tuzla, br. 10/11, 2005). Iako autorovo povezivanje interpretacije teksta, književne teorije, hermeneutike, istorijskih podataka i činjenica nije besprekorno, sa tim tekstom se, i to je osnovna pretpostavka, u ovom kontekstu, ne može polemisati. U ovom kontekstu označava, pre svega, poziciju iskaznog subjekta koji bi se polemički obratio iz (jezika) zajednice koja je pravosnažno osuđena za nesprečavanje genocida. Drugim rečima, nema polemike sa tako visokim ulogom dok se krivica i odgovornost u toj strašnoj i neraščišćenoj „istrazi“ ne utvrde i individualizuju. Do tada, Srebrenica, pa ni u kontekstu *Gorskog vijenca*, ne trpi nikakvo „da, ali...“ koje vodi, ili može voditi, relativizaciji zločina. Dakle, nezavisno od čvrstine same Bajtalove argumentacije, posledice su jasne. Kao što se po Adornovim rečima posle Aušvica ne može pisati poezija, posle Srebrenice *Gorski vijenac* se ne može više čitati na isti način. S druge strane, ovaj spev se, s punim pravom, uzima kao reprezentativno delo epohe; sve je tu – romantičarska inspiracija slobodom i narodnim duhom, likovi koji su manje pojedinci a više zastupnici kolektivnih težnji, stih i stil po ugledu na usmenu epiku, sveprožimajuća misao o nacionalnom oslobođenju itd. No, šta raditi kada se uspostavi bliskost između te Knjige epohe romantizma i Srebrenice kao Događaja epohe devedesetih (što, simptomatično, nismo učinili sami nego dolazi iz one zajednice koja „radnju“ trpi)? Jer šta u današnjem rečniku znači taj bezbrojnim ponavljanjem do neprepoznatljivosti dovedeni iskaz „tema *Gorskog vijenca* je istraga poturica“? „Istraga“ znači nečije potpuno uništenje, nestajanje; kada se neka loza „istraži“, to znači da su svi njeni predstavnici ubijeni ili umrli. „Istraga poturica“, dakle, danas je neodvojiva od pojmo-va „genocid“ i „etničko čišćenje“. Da li je, prema tome, sličnost između „istrage“ i Srebrenice analoška ili generička, genealoška? Da li je paralelizam između potpunog zatiranja pripadnika druge vere slučajan ili istorijski nužan? Da li je taj zločin pokazatelj poremećaja jedne zajednice ili predstavlja sam uslov njenog nastanka i opstanka? Najzad, koliko je reprodukcija određenog glorifikujućeg tumačenja „istrage“ u *Gorskom vijencu*, (kolektivno) svesno ili nesvesno, pogodovala/saučestvovala u stvaranju konteksta u kom se takvi zločini mogu/moraju ponoviti? Naravno, prva primedba bila bi da je to anahronizam – optužba za genocid nije bila podignuta ni tokom Nirnberškog procesa i

ulazi u zvaničnu upotrebu praktično od početka šezdesetih godina XX veka, nakon niza suđenja nacistima u Izraelu, a pojam „etničkog čišćenja“ je još kasnijeg datuma i Klintonova administracija ga je preuzela iz izjave jednog od američkih novinara koji su izveštavali o ratu u Bosni. Recimo da je to zaista anahronizam, i da mi ne možemo i ne smemo esencijalizovati sopstvenu poziciju (što, međutim, ne znači da je moguće, sve i kada bismo hteli, potpuno zanemariti sopstveni kontekst) i svemu i svima nametati svoje standarde. Najzad, upravo to najviše zameramo Zapadu. Pretpostavimo da je to poslednja reč, te da jedan romantičarski spev moramo posmatrati u kontekstu epohe u kojoj je nastao, ne u kontekstu u kom se mi nalazimo. To znači, pre svega, preispitati značaj same „istrage poturica“ koju je Njegoš ovekovio. Prvobitni nazivi koje je namenio *Gorskom vijencu*, „iskra“ ili „izvi iskra“ (izvijanje iskre), ukazuju na to da je on „istragu“ posmatrao kao početni, inicijalni događaj nastanka, odnosno obnavljanja, srpske/crnogorske slobode i

nezavisnosti. Međutim, u istoriografiji postoji dugotrajna kontroverza ne samo oko sudbonosnosti i sveobuhvatnosti, nego i oko samog postojanja ovog događaja koji je, veli Njegoš u podnaslovu, „istoričeskoje sobitije pri svršetku XVII veka“, dakle ne tlapnja ili predanje nego istorijska činjenica.

MYTHBUSTERS ILI DA LI JE BILO „ISTRAGE POTURICA“

Otkuda uopšte ta dilema kada se „istraga“, osim u *Gorskom vijencu*, naširoko prikazuje u nekoliko devetnaestovekovnih *Istorija Crne Gore* (Petra I Petrovića, Sime Milutinovića, Dimitrija Milakovića)? Od neposrednih dokaza, tu je navodni zapis vladike Danila, otkriven 1863. godine, koji je još Ilarion Ruvarac odbacio kao falsifikat. Što se tiče narodnog sećanja i predanja o istrazi poturica, Erdeljanović ga je početkom dvadesetog veka na-

MIXER

Aleksandar Pavlović: Gor(s)ki talog istorijskog iskustva

CEMENT

Jasna Dimitrijević: Vidi pod: simulakrum

ŠTRAFTA/arhiv

Desimir Tošić: Svet u promenama

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Pravilnik o naricanju za otetim Kosovom

BULEVAR ZVEZDA

KOVAČEVIĆ, Siniša

šao samo kod Čeklića i Cetinjana, dok ostali delovi Stare Crne Gore kao i brdska i hercegovačka plemena o tome nisu znali ništa. No, čak ni to nije nikakav dokaz prvog reda, pošto je sasvim moguće da se predanje ustalilo zahvaljujući uticaju samog *Gorskog vijenca* – postoje brojni primeri ovakvog naknadnog ulaska knjige ili objavljene epske pesme „u narod“. „Dovoljno je samo pažljivije proučiti situaciju na Balkanu u vreme vladice Danila, a i tokom citavog osamnaestog veka, pa da se zaključi kako Crna Gora ne bi mogla nekažnjeno da sprovede pogrom turskog življa, bez obzira na poreklo tog življa, u obimu koji je istragom poturica označen“ (Nenad Ljubinković). Polazeći, između ostalog, od toga da najstarija crnogorska povest, *Istorija o Črnoj Gori* vladike Vasilija, iz sredine XVIII veka, ne pominje „istragu“ (iako bi ruskom dvoru, kome je namenjena, i davanju pomoći koju vladika od njih očekuje, svakako pogodovalo ukazivanje na takvo nepokolebljivo pravoverje), Mišel Oben zaključuje da je autor ove ideje (koja se naprasno pročula ubrzo po njegovom dolasku u Crnu Goru) Sime Milutinović Sarajlija, savetnik Petra I a potom učitelj i vaspitač Petra II Petrovića Njegoša. Kako god, izvesno je da nije bilo nikakve istrage poturica velikih razmera. Parafrazirajući Lakana koji kaže da, ako bolesno ljubomornog muža žena zaista vara, njegova ljubomora nije zbog toga manje patološka, možemo reći da je, čak i ako dopustimo da je istorijski zaista postojao nekakav lokalni obračun, njegova predstava u *Gorskom vijencu* kao opštena-

rodne „istrage poturica“ preterana i simptomatična. Prema tome, smisao „istrage poturica“ u *Gorskom vijencu* nije u pesničkom transponovanju jednog „istoričeskog sobitija“ s kraja XVII veka. Ona proizlazi iz Njegošu savremenog „sobitija“, obeleženog teškim trenucima 1846. godine kada u Crnoj Gori vlada glad, kada brđani, uz poslovično izražen plemenski partikularizam, ulaze u otvorene saveze sa skadarskim i hercegovačkim pašom, a uz to postoji i pretnja od uglednih glavara Radonjića, suparnika loze Petrovića. U tim danima Njegoš piše svoj spev, a objavljuje ga u Beču tokom misije 1847. godine čiji je cilj bio da se dobije hrana i obezbedi diplomatska podrška njegovim naporima. Kao i legenda o boju na Carevu-Lazu, gde Crnogorci, *ujedinjeni* pod vođstvom Petrovića, do nogu potuku bezbrojnu tursku vojsku, „istraga poturica“ kojom rukovodi vladika Danilo predstavlja ideološki konstrukt i je-

dan od temelja vladličanske/vladarske ideologije. Ključni deo te političke fikcije je mit o Crnoj Gori kao „neugasloj baklji srpske slobode“, neosvojenoj tvrđavi srpstva, jedinoj slobodnoj državi na Balkanu, pod vođstvom Petrovića kao čuvara Kosovskog zaveta („posveta prahu oca Srbije“ mogla bi da cilja na familijarnu predodređenost za tu ulogu). To kompleksno gorštačko *srpstvo* nije samo, možda čak ni prevashodno, etnička nego, na poseban način, staleška odrednica – oni su pravi naslednici nekadašnjih srpskih velikaša i, uprkos gladi i siromaštvu, istinsko (slobodarsko) duhovno plemstvo – „...kad su divlje azijske orde naše maleno, no junačno carstvo razrušile, onda su moji preci i jošte neke *odabrane* (kurziv A.P.) familije koje nijesu tu poginule od Turaka, ostavili svoje otačastvo i ovijem gorama utekle“ (*Njegoš*, u pismu Osmanpaši Skopljaku 5. oktobra 1847. godine):

„što na vjeru pravu ne pohuli,
što se ne hće u lance vezati,
to se zbježa u ove planine
da ginemo i krv prolivamo,
da junački amanet čuvamo,
divno ime i srpsku slobodu“.

No, kako sa tom bezuslovnom doslednošću uskladiti stihove kao što su „bijesna se bratstva isturčila“, ili „odža riče na ravnom Cetinju“? Otkuda odjednom poturčenjaci među tim junacima koji u planinama čuvaju amanet divnog srpskog imena i slobode? Koliko bi tek onda trebalo da bude „poturica“ u pitomoj Šumadiji i ravnom Pomoravlju, odnosno u onom delu plemena koje „snom mrtvijem spava“? I, najzad, ako su poturice „istražene“ u doba vladike Danila, otkuda oni kao politički problem u Njegoševoj Crnoj Gori? Paradoks „istrage poturica“ u ovom smislu sličan je broju dece leđi Makbet – „poturica“ mora, istovremeno, biti i *mnogo*, kako bi njihovo uništavanje bilo značajan, preloman i junački čin, i *malo*, jer su to samo beznačajni izdajnici onog zaveta i amaneta

čiji su čuvari, kao jedini ostaci nekadašnjeg carstva, gorštaci na čelu sa vladikama Petrovićima.

„Istraga“, dakle, ne počiva na istorijskim činjenicama nego na konstrukcijama nekoliko lica koja su ili članovi vladličanske/vladarske loze Petrovića (Petar I i Petar II), ili njihovi sekretari (Milaković) i savetnici (Sarajlija).

Reč je, prema tome, prvenstveno o zasnivanju i potvrđivanju ličnog i porodičnog autoriteta i legitimiteta. Samo u tom kontekstu može se razumeti kako je jedan eventualni lokalni obračun hrišćana i poturčenjaka, ni po čemu izuzetniji od mnoštva sličnih međuplemenskih, osvetničkih ili pljačkaških okršaja, dobio suštinski značaj u zasnivanju/pročišćenju zajednice, i zašto u Njegoševom spevu, umesto „pravih“ Turaka, ključnu ulogu imaju upravo „poturice“.

Zapravo, nije stvar u tome da s „poturicama“ nije moguć nikakav dogovor, nikakav suživot. U *Gorskom vijencu* oni se *odazivaju* pozivu Crnogoraca, *dolaze* na skup, zajedno *učestvuju* u raspravi, u jednom trenutku podsećajući kako *zajedno učestvuju i u bojevima protiv Turaka*, što je istorijski potvrđeno. Tokom sastanka, isto tako, Cetinjskim poljem prolazi svadbena povorka „poturica“ gde je među svatovima „Crnogoracah/malo manje nego pola“, i gde se jedni vesele pevajući turske, a drugi srpske pesme o Kraljeviću Marku. Jedini *stvaran* „problem“ je odbijanje „poturica“ da se vrate u „pravu“ veru, odnosno da se stave pod suverenitet vladike. Dakle, savremenu pretnju ne predstavljaju same „poturice“, kojih u Njegoševoj Crnoj Gori gotovo i da nema. Prava opasnost zapravo dolazi od „pravovernih“ i *Gorski vijenac* se u suštinskom smislu obraća onima kod kojih treba „istražiti“ ideju, samu mogućnosti ideje, o bilo kakvoj drugačijoj

KAO ŠTO SE PO ADORNOVIM REČIMA POSLE AUŠVICA NE MOŽE PISATI POEZIJA, POSLE SREBRNICE GORSKI VIJENAC SE NE MOŽE VIŠE ČITATI NA ISTI NAČIN

zajednici. Naime, najveći upravljački problem za sve vladike Petroviće predstavljao je plemenski partikularizam. Njegoševi prethodnici bezuspešno su pokušavali da suzbiju tradicionalno shvatanje da je plemenska pripadnost iznad svake druge, pa i verske, o čemu svedoči Cvijić, što je dovodilo do toga da

nekada pod istim krovom žive srodnici koji pripadaju dvema, čak i trima različitim verama. Vladika, dakle, može biti poglavar jedino ukidanjem/zabranom tih alternativnih oblika socijalizacije i uspostavljanjem pravoverja kao vrhovnog načela i autoriteta koji nadilazi plemensku pripadnost.

Uništenje „poturica“, prema tome, nije čin kojim se društvo konstituiše, nego rekonstruiše kao isključiva zajednica istovernih na čelu sa vladikom. Samo na osnovu ovih uvida može se razumeti značaj uklanjanja onih koji su, kako se neprekidno podvlači, iste krvi a druge vere:

„Ne bojim se od vražjega kota,
neka ga je ka na gori lista,
no se bojim od zla domaćega“.

Strah vladike Danila zapravo je strah vladike Rada Tomova. Opevati „istragu poturica“ znači „podsetiti“ na značaj i ulogu vladike u uspostavljanju i funkcionisanju društva u trenucima kada je taj status višestruko ugrožen.

Stoga, odreći se *danas* ove ideologije, ove „istrage“ sunarodnika druge vere, uskratiti tome činu konstitutivni značaj u zasnivanju zajednice, ne znači odreći se *Gorskog vijenca in toto*. Ali prekinuti, jednom za svagda, sa tumačenjem „istrage“ kao istorijske istine i nužnosti znači dopustiti mogućnost postojanja zajednice koja neće počivati na ovom isključenju koje se sprovodi klanjem ■

CEMENT

Piše: Jasna Dimitrijević

VIDI POD: SIMULAKRUM

Dr Tanja Popović, *Rečnik književnih termina*, Logos art, Beograd 2007.

Rečnik književnih termina dr Tanje Popović je, u težnji da dobije na savremenosti, pisan i pod imperativom osvajanja kibernetičke leksikografske teritorije. *Website* (str. 780), *kibernetika* (str. 339), *imejl* (str. 284), *blog* (str. 96), *forum* (str. 227) pojmovi su kojima autorka operiše, ali su to i *fajl* (str. 208) i *bit* (str. 93). Uzmimo za primer poslednji termin u nizu. Precizno etimološki određen, rastavljen na nule i jedinice, integrisan u kilobitove, megabitove i gigabitove, te bajtove, *bit* izaziva jezovite reminiscencije na testove iz informatike, pitanje za 2. Teoretičar koji uviđa da se umetnosti *danas koriste mogućnostima koje otvara kompjuterska tehnologija* (str. 7) u obavezi je da uputi na izvore relevantne za taj problem i obavesti o modelima komunikacije ovih dveju oblasti. Umesto toga, dr Popović je autoritativno ponudila registar neupotrebljivih informacija, a od nas se očekuje da ih usvojimo i uobličimo do nekog funkcionalnog znanja. Nasilno uvedeni u *Rečnik*, *bit&co.* mogu da navedu na ignorisanje do ravnodušnosti.

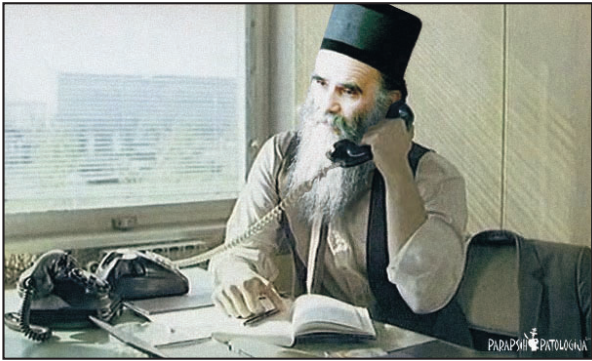
A sada o onome čega nema. Pri dnu 670. strane, između *simultanosti* i *sinegdoh*e, uzalud tražim *simulakrum*. Listajući slovo „S“, probila sam se kroz čitavu stranicu *sapunske opere* (str. 648-649.), gde su nam predstavljene *planetarno poznate s.o. američke televizijske serije Dinastija, Dalas (iz 70-ih i 80-ih godina XX veka) i Seksi i grad, ili australijska Povratak u Idn*. Zatim, ne mogu da ne primetim da se i *srpska televizijska produkcija okušala u s.o., od kojih su neke bile veoma popularne (Bolji život, Srećni ljudi itd)*. U odsustvu *simulakruma* (da li je moguće da nepostojanje simulakruma proizvede problem?) razmatram koje su mi mogućnosti još preostale: da je to neka postmodernistička igrarija, da ne znam abecedu, da *simulakrum* nije na slovo S... Ipak ga nalazim. U Predgovoru, negde uzgred, stoji napomena tehničke prirode da se *kurzivom označavaju svi oni termini koji se pominju u tekstu, a nemaju širu upotrebu i stoga nisu dobili posebno mesto u ovom Rečniku (npr. duhovna ekloga, ukrasni epitet, simulakrum)*.

Kada naučnik koji dela u okvirima ruskog formalizma i naturalne škole pristupi analizi subkulturnih fenomena, morao bi se prihvatiti posla sa dozom treme, ukoliko pretenduje da bude ozbiljno shva-

ćen. Ponovo zainteresovan za neknjiževne izraze, *Rečnik* kaže da se u *subkulture oblike svrstavaju različiti pravci savremene muzike - rokenrol, pank, rep* (str. 708). Ali, ako je *SUBKULTURA* svaka vrsta ponašanja koja protivreči zvaničnim, institucionalizovanim oblicima kulture i umetnosti (str. 708), čemu potreba da se struje u rokenrolu objasne akademskim književnim aparatom. *The Beatles* su nam ponuđeni kao ultimativni bend, a njihov opus je podvrgnut kategorizaciji koja ne uzima u obzir muzičku komponentu delovanja ovog sastava. Obrađeni su njihovi *lirski oblici*, i to *balade (Yesterday, Hey, Jude), satire (Yellow Submarine), refleksivna i socijalna poezija (Eleanor Rigby), i posebno ljubavna lirika (Michele)* (str. 621). Deklarativno *koncipiran prilično široko, sa idejom da obuhvati što je moguće više različitih podataka* (str. 7), ovaj *Rečnik*, ignorantски eklektičan, bio bi daleko bolji da se držao uže struke svoje autorke. A kako stoji sa književnim pravcima?

Beleška o *emigrantskoj književnosti* daje definiciju i kratak istorijski pregled književnosti nastale u izgnanstvu, od Ovidija do Cvetajeve, Brehta, Mana, Nabokova. Džojse ovde nemojte tražiti.¹ Evo definicije: *dela pisaca koji su prinuđeni da se zbog političkih, ekonomskih ili nekih drugih razloga isele iz svoje zemlje i žive u inostranstvu* (str. 181). Logično. Ipak, tu nedostaje jedan detalj, detalj čije bi odsustvo upućeni pripadnik *humanističke i umetničke profesije* prevideo jer ga podrazumeva, a *srednjoškolic i zainteresovani čitalac* jer ga, nije neverovatno, i ne očekuje. Naime, emigrant koji je u isti mah i pisac nije iz matice u koferu poneo samo pasoš i četkicu za zube, već i svog demona koji mu je taj pasoš jednog dana odlučno gurnuo u ruke. Ono po čemu bi se *emigrantska književnost* razlikovala od književnosti čiji je autor promenio mesto stanovanja *zbog političkih, ekonomskih ili nekih drugih razloga*, a potom pisao npr. poeziju za decu, jeste prisustvo apatridske bakterije u samom književnom korpusu. Da ne bude zabune, dr Popović piše i da u *e.k. pored fikcionalnih ostvarenja spadaju i nefikcionalne forme kao što su autobiografija, dnevnik, pisma, memoari i slična dokumentarna proza, u kojima pisac slika političko stanje svoje zemlje i iznosi lične stavove o tome*, ali stavljanje ove, makar i ovakve, odrednice u drugi plan, i to u kontekst dokumentaristike, neumesno svodi suštinu emigrantske književnosti na zapažanje izneto u spisima determinisanim privatnom dimenzijom. Ne možemo da znamo da li je to bila namera ili pogreška, ali mi zapravo čitamo da navedeni izgnanici od Avgusta, Hitlera, Staljina mogu, ali i ne moraju, literarno problematizovati položaj begunca, ugroženog, izmeštenog, neuklopljenog da bi bili prepoznati kao pisci *emigrantske književnosti*. Verujem da prof. univerziteta mora imati neki jak razlog da humanisti, umetniku, pa i srednjoškolicu, napomene da su stavovi izneti u književnom delu lični, iako ga, ni uz prosečne napore, ne pronalazim. O slikanju ne bih govorila.

Poslednji fragment ove odrednice tiče se emigrantske književnosti u srpskoj tradiciji. U predgovoru nam je obećan *pregled literarnih i kulturnih informacija koje obeležavaju vreme u kome živimo* (str. 6.), te su razumljiva očekivanja da ćemo ovde pronaći koga od onih koji su se, svako na svom trgu, kasparhauzerovski našli izvan staje i ponešto napisali o tome. 2007. je godina solidnih potencijala za siste-

matizovanje književnog (i umetničkog uopšte) stvaralaštva koje je nastalo devedesetih godina. Tematski krug je još uvek aktuelan, a teoretičar koji bi o tome govorio je ipak dovoljno distanciran da takvom poslu prilazi bez teže groznice. Strpljivo čekajući informaciju o srpskoj emigrantskoj literaturi s kraja XX veka, saznajemo da bi prvu emigrantsku književnost u Srba predstavljalo *stvaralaštvo naših pisaca iz Austrougarske, koji su se tamo nastanili posle Velike seobe*, i da je Crnjanski pisac *najvećeg talasa emigracije*. Dva perioda, jedan autor. U potrazi za izgubljenim vremenom sadašnjim zastajemo pred iskazom: *Najpoznatijim savremenim piscima srpske emigracije smatraju se Milo Dor i Čarls Simić*. Milo Dor i Čarls Simić. Čarls Simić. Do ovog trenutka smo mislili da bi definicija *dela pisaca koji su prinuđeni da se zbog političkih, ekonomskih ili nekih drugih razloga isele iz svoje zemlje i žive u inostranstvu* mogla dosta dobro da funkcioniše uz onaj dodatak o kvalitativnim elementima samog teksta, ali sada nam se kao egzemplar nudi autor koji, odlazeći, nije ni bio u prilici da ozbiljno promisli egzil, a potom se kao ličnost i pisac formirao negde drugde. *Ovde je prekratkato bilo ovde*, da je ubrzo moralo da postane *tamo*. Ovakvim izborom zanemaren je preduslov lične odluke da se postane emigrantom, u okolnostima u kojim je nekakva egzistencija, iako nezadovoljavajuća, ipak moguća u domovini. Iako su i Čarls Simić i Bora Ćosić *protiv volje umješani u stare zavjere strana*, samo je jedan od njih *slučajno našao put*. Drugi, izostavljen, može da nastavi da piše u svom pu-noletnom egzilu, ali izgleda da *nikog nema doma*.

Skupština grada Beograda objavila je listu kandidata za Nagrade grada Beograda za 2007. godinu. U oblasti društvenih i humanističkih nauka kandidat pod rednim brojem 5. je dr Tanja Popović sa *Rečnikom književnih termina* ■

1 Od 25. do 29. marta u Beogradu je održana konferencija posvećena ovom autoru, govorili su i drugi autori pored dr Popović, možda je tom prilikom bio pomenut.

ŠTRAFTA / arhiv

Napisao: Desimir Tošić

SVET U PROMENAMA

U očekivanju zalaska drugog milenijuma posle Hrista pojavljuju se mnogobrojni glasovi koji nam ukazuju na izvesne činjenice u oblasti radikalnih promena u našem svetu. Prikazi izgledaju skoro revolucionarni i odaju sliku sveta koji se tek u trećem milenijumu nalazi pred novim i teškim iskušenjima, ne više za jednu ili nekoliko država, već za celu planetu. Odmah se mora postaviti pitanje da li mi u stvarnosti, pod pritiskom tehnologije u medijima, vidimo danas više, ili vidimo li danas više u svakom kutu planete, nego ranije? Da su i ranije bile velike promene, kao što su, recimo, bile Američka i Francuska revolucija krajem XVIII veka? S druge strane, stoji i jedna druga činjenica koja se odnosi na nas Srbe, ne samo u Srbiji, takoreći u svim oblastima u kojima Srbi žive i rade. Naime, dok se celi svet menja, mi ostajemo okamenjeni ili idemo unatrag, postajemo retrogradni, ne uviđamo da su neke ustanove i neke ideje prevaziđene. Činjenica da ne vidimo, ili da ne vidimo dovoljno i kako treba, da ne čujemo i da ne čujemo dovoljno i kako treba - jedan je od glavnih uzroka naših nesreća. Nikako nije jasno danas širokom spektru našeg javnog mnjenja da mi možemo braniti i unaprediti naše nacionalne interese *samo* ako „sarađujemo sa istorijom“, sarađujemo sa našim okruženjem. Sarađivati ne znači predati se.

Protiv srpskog ustanka 1804. bili su ne samo Turci nego i Francuzi i Britanci, a Rusi i Austrija su se držali, sasvim prirodno, sasvim dvolično. Ali, ondašnji Srbi, i vojno i javno mnjenje, ako se o njima može govoriti, nisu preko RTS vodili rat ni protiv Rusa ni protiv Francuza, nego su stalno slali delegacije, ubeđivali i molili. Nisu grdili i psovali, pljuvali i klevetali. I pobedili su. Srpski ustanak iz 1804. samo je tako postao najznačajniji događaj na Balkanu u toku XIX veka.

Naša uloga je bila „basnoslovna“ pre 1990. godine, za vreme takozvanog Hladnog rata. Bilo je para, časti i masti, ugled zemlje bio je na najvišem nivou, standard takođe. Divno smo se bili udenuli posle 1948. Ali kako? Sarađivali smo s velikim i malim silama, nismo se svrstavali ni na levu ni na desnu stranu. Međutim, kada je pao Berlinski zid i nestao Sovjetski Savez, a takozvane nesvrstane zemlje izgubile na značaju, naš položaj se u potpunosti izmenio. I šta je trebalo činiti? Trebalo je najpre da razmišlja, rasuđuje, traži nove putove, i to ne samo vlast, nego i javno mnjenje. Izbor za nas nije bio veliki. Sa nestankom SSSR i „realnog socijalizma“, i naš „samoupravljački socijalizam“ morao je da ode, ako ne na dubrište istorije, onda bar u muzej. Valjalo je postepeno, demokratskom evolucijom, izlaziti iz krize, tražiti novi put, nove savezni-

BETONJERKA POLUMESECA

Istraživanja javnog mnjenja pokazuju da su naručioc i istraživanja uvek u pravu.

Tomislav Marković

Ministarstvo za KiM, karanfilić, korijander, šafran, đumbir, cimet i muškatni oraščić
raspisuje

KONKURS

za radno mesto čitača tajnog, zagonetnog i nadasve misterioznog Akcionog plana

Od kandidata/kinje se očekuje da poseduje zavidnu sposobnost nadahnute interpretacije bogonadahnutih reči ministra Slobodana „Održimo krtitju“ Samardžića, od milošte zvanog Brka. Dar izražajnog čitanja je neop-hodan, kao i poznavanje većine ćirilčnih slova (font Cir Bad Times). Preporučljivo je da kandidat/kinja pose-duje pravoslavnu krštenicu overenu od strane gistropolita Antilopija, ultrapatriotski žar u junačkom srcu i fan-tastične glasovne mogućnosti.

Kandidati/kinje kojima životni moto nije „Kosovo je Srbija“ neka se ne prijavljuju na konkurs.

Radne obaveze čitača su jednostavne: u slučaju da neko od bolesno radoznalih ministara poželi da gvirne u sadržaj Akcionog plana, čitač je obavezan da mu u 3-4 oka pročita delove koji nisu obrisani korektorom. Pošto ministarstvo za KiM i ostale začine u svoje podanike nema ič poverenja, na poziciju čitača biće primljen onaj ko nabavi pismeni dokaz da mu je pamćenje kratko kao Leonardu, glavnom junaku filma *Memento*.

ЧИТАЧ ЧИТАЧ ЧИТАЧ ЧИТАЧ ЧИТАЧ ЧИТАЧ

E K S K L U Z I V N O

Autor je ovaj tekst napisao na molbu redakcije nezavisnog leskovačkog mesečnika *Prava čoveka*, decembra 1999. Tematski broj ovog lista pod radnim naslovom „Srbija i novi milenijum“ nije objavljen zbog upada Službe državne bezbednosti i finansijske policije u prostorije izdavača Odbora za ljudska prava - Leskovac i beogradske štamparije „KG“, koja je trebalo da štampa taj broj. Tekst je sačuvan u arhivi Odbora. Zbog njegove višestruke aktuelnosti, objavljujemo ga u celini.

ke koji su nam najbliži geopolitički, ekonomski i kulturno. To nisu ni Libija ni Irak, čak ni Kina. Nije se mogla zaobići zapadna Evropa u kojoj se udružilo 15 zemalja koje su postale zemlje bez granica: slobodna kretanja roba, ljudi i usluga. Rodio se gigant od 370 miliona ljudi, jedan od tri trgovačka činioca na planeti (posle SAD i Japana). Rusija, koja je velika zemlja, s mnogobrojnomo elitom, sa velikim privrednim resursima, i sa opravdanim ambicijama u istočnom delu Evrope, sarađuje sa Evropom skoro od prvih dana. Oko 40% njene privrede, i uvoza i izvoza, vezano je za evropsko tržište. Da nije bilo lude, odnosno interesne američke politike u NATO, Rusi bi već bili u neakvom savezu i vojnički, odnosno odbrambeno, sa Evropom. Međutim, možda su glavne promene bile potrebne na našem unutrašnjem planu. Naš stanovnik treba da počne da se sam menja, da postane građanin, a ne da ostane podanik kakav je morao biti skoro pola veka pod komunizmom. Mi smo se naučili na sveltadajuću državu,

na „jedinstvo vlasti“, na proslave Kadi-njače i Sutjeske, na „izgradnju“. Ne sa-mo da predstavnici vlasti ne izgovaraju često reč demokratija i Evropa, ni eparsi u Srpskoj pravoslavnoj crkvi ne prevaljuju preko usta te reči, slogane, pojmove. Sve su susedne zemlje promenile vlasti u toku poslednjih deset godina, i Grčka,

i Bugarska, i Rumunija, i Mađarska. Samo mi i Hrvati u svojim republi-kama čučimo i gledamo, kao izgubljeni, već ostarela lica naših gene-rala ili, nekada mladih, partijskih aparatčika koji nam ne silaze s gr-bače ni u opštinama, ni u republikama, ni u Saveznoj republici. Umesto da progledamo, mi kukamo kako se „postupalo sa nama kao sa zamorčicama“. Mislimo na velike sile koje nisu nikada imale mnogo milosti za male narode i male države. Ali, može se postavi-ti i sledeće pitanje: kako smo mi postupali sa našim susedima, u Vukovaru, u Sarajevu, u Prištini? Da li smo bili „milostivi“ ili smo ih posmatrali kao „topovsko meso“? I kada smo počinjali svoj na-cionalni i državni život, bili smo uvek izloženi i problemima i ne-srećama, ali smo se dovijali u saradnji i borbi za svoje interese. Još u XIII veku nesrećni kralj Dragutin, koga ne možemo pohvaliti po-stignutim uspesima, održavao je diplomatsko-političke veze i sa Vizantijom i sa Vatikanom, i s mađarskim dvorom i sa hrvatskim ve-likašima u Bosni. Gde smo mi danas, posle sedam vekova? Savremena Evropa nije nastala samo kao najoriginalniji oblik udruživanja naroda i država koji su vodili međusobno krvave ra-tove vekovima. Ona je došla kao neposredna posledica teških gu-bitaka u Drugom svetskom ratu, ali pravi uzrok nalazio se u uvi-đanju da savremeni razvoj industrijalizacije, tehnologije uopšte, i posebno ekologije, sve to čini da su pametni narodi uvideli da smo svi mi međuzavisni, da suverenost nije više ono što je bila u XIX i XX veku, da samo udruživanjem naroda i država, udruživa-njem kapitala i ideja, možemo napred, da budemo slobodniji i imućniji, i u isti mah da se sačuvamo opštih kataklizmi ■

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

KOVAČEVIĆ, SINIŠA

KOVAČEVIĆ, Siniša (Šuljam, Srem, 1954). Dramski pisac, revizionista, budni Srbin i nacionalni pregalac. Redovni je profesor Univerziteta BK na predmetu Dramaturgija i dekan na Akademiji umetnosti BK. Potpredsednik je Narodne stranke „Pravda“. Njegov razvojni put obeležen je radom na nacionalnom mitu kao glavnom pogonskom gorivu srpskog teatra u proteklim decenijama. Tokom osamdesetih godina je otpočeo svoju karijeru kao pisac drama koje su pokušavale da rekonstruišu nacionalni identitet preko istorijskih i mitskih figura (*Novo je doba*, 1981; *Đeneral Milan Nedić*, 1983; *Kraljević Marko* 1985; *Ravi*, 1987; *Sveti Sava*, 1988) kao i TV drama antikomunističkog talasa (*Svečana obaveza*, 1986; *Portret Ilije Pevca*, 1988). Kovačević je pisac velike ideološke amplitude, koja se kretala u rasponu od *Đenerala* do *Svetog Save*. Prekid predstave *Sveti Sava* u JDP-u, maja 1990. (vidi: Bulevar zvezda, Beton br. 39) obeležio je prelomni trenutak između komunističke i nacionalističke cenzure. Dramski pisac Dušan Kovačević je ovaj akt uporedio sa prekidom predstave *Kad su cvetale tikve* Dragoslava Mihailovića, ali u biti se radilo o različitom predznaku. Budući nacionalno angažovan, Siniša Kovačević je ovaj slučaj doživeo prilično teško. Naprosto, njegova drama *Sveti Sava* nije bila *pročitana* (demonstranti je zapravo nikada nisu ni videli ni pročitali!) u ključu koji je on ponudio: remitifikacija lika Svetog Save. Kovačević se nadao u tom trenutku da će ova drama u budućnosti doživeti nove izvedbe i interpretacije. Do toga, međutim, nije došlo. Na sceni Zvezdara-teatra, glavnog punkta za reviziju prošlosti, njegov *Đeneral Milan Nedić* je doživeo sudbinu apsolutnog bestseler. Izveden je preko 250 puta, ukazujući dramskom piscu kojim putem bi trebalo ići, u umetničkom i političkom smislu. Za ovu dramu (kao i za drame *Novo je doba* i *Janez*), Kovačević je nagrađen Sterijinom nagradom.

Siniša Kovačević se nikada nije libio političkog angažmana, čak je smatrao da je to obaveza umetnika. U svojim književnim tekstovima kao i intervjuima, insistirao je na *trajnim* vrednostima kategorija kao što su: patriotizam i srpstvo. Tokom devedesetih je govorio da *mašta o vremenu bez istorijskih vođa*, uporno nastavljajući sa svojim velikim nacionalnim reinterpretacijama. Danas je očigledno da je Kovačevićev dramski opus umnogome oblikovao generacije političara, osobito onih iz redova DSS-a, gde je uspostavljen pravi kult Milana Nedića. Nedavno je Kovačević na predlog ove partije postavljen za novog predsednika UO JDP. Ovaj predlog je podržala Skupština grada Beograda, što je gradski sekretar za kulturu Darjan Mihajlović *celomudreno* obrazložio: „Važno je da su novi članovi ljudi iz pozorišta, zato što teatar čine glumci, reditelji, umetnici.“ Tako se Siniša Kovačević posle osamnaest godina vratio u JDP, ali ne kao umetnik čija je predstava bila prekinuta, već kao eksponent jedne politike koja bi se sa prekidom te predstave apsolutno složila. Pisac Siniša Kovačević se okušao i kao filmski reditelj u *Sinovcima*, adaptirajući zapravo svoju *Veliku dramu*. U vreme februarskog *događanja naroda* na beogradskim ulicama, RTS je umesto vesti prikazivao upravo ovaj film. Pre zaposedanja JDP-a, Kovačević je poslednji put viđen u Knez Mihailovoj kako sa svojim *istorijskim vođom* deli *značke* sa natpisom „Kosovo je Srbija“ ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

PRAVILNIK O NARICANJU ZA OTETIM KOSOVOM

Ministarstvo za KiM, vim, pičkin dim i video-bim donelo je pravilnik koji predviđa čitav niz mera kojih se građani Srbije moraju pridržavati dok se Kosovo i Metohija ponovo ne nađu pod okriljem majke Srbije.

- Građani su dužni da plaću, ridaju i zapomažu kad god im se za to ukaže prilika. Vesele i optimistične prirode koje nisu lake na suzu (ako takvih još ima) moraju u džepu uvek nositi oljuštenu glavicu crnog luka kojom će se nadraživati za žalopojku nad otetim Kosovom.
- Lokalnim vlastima se nalaže da na centralnim trgovima svojih varoši sazidaju zid plača pred kojim će ucveljena Srbadija davati oduška svojim patriotskim jadima.
- Iz svake kuće bar jednom dnevno mora da se čuje horski lelek minimalne jačine od 1000 decibela.
- Građani se na javnim mestima imaju pojavljivati u crnini, snuđenog lica sa suzom u oku. Nošenje odeće živih, veselih boja smatraće se izdajničkim aktom i solidaranjem sa albanskim separatistima i njihovim belosvetskim pomagačima.
- Narikače gube status freelancer-a i dobijaju stalno nameštenje pri Samardžićevom ministarstvu. Njihova dužnost je da prate ministra u stopu, služeći mu kao zvučni medijum koji će izražavati njegova državnička osećanja prilikom susreta sa evropskim zvaničnicima.
- Striptizete će biti prekvalifikovane u novo-pečeno zanimanje PBK (profesionalne braniteljke Kosova). Umesto da se uvijaju oko šipke i svlače ono malo krpica sa golišavog tela pred užagrenim očicama kakvog razvratnika, sada će ispred ambasada država koje su priznale lažnu državu Kosovo prvo kidati odeću sa sebe i grditi lice nadograđe-

nim noktima, a potom se posipati mačkatičkim pepelom po glavi.

- Sva planirana slavlja (svadbe, rođendani, a pogotovo žurke na kojima se sluša muzika evropskog ili američkog porekla) otkazuju se do daljnjeg. Regrutima je dozvoljeno da slave ispraćaj u vojsku, ali isključivo uz pratnju vojnog orkestra i repertoar sačinjen od ratničkih pesama, marševa, koračnica i srodnih kompozicija za dizanje morala.

- Narodna pesma „Najveća je žalost za ratom“ menja naslov u „Najveća je žalost za Kosovom“.
- Na ukopima pokojnikova rodbina i prijatelji mogu žaliti za blaženopočivšim koristeći najviše 50% svojih tugovanskih kapaciteta, a ostatak moraju sačuvati za svakidašnju jadikovku nad raspetim, otetim i ukletim Kosovom.
- Građani se moraju pridržavati odredaba pravilnika, ali slobodno mogu dati mašti na volju u neutješnom oplakivanju srca Srbije koje su nam izvadili na živo. Srbima koji pokazu najveću kreativnost u ovoj rodoljubnoj disciplini ministar će dodeliti titulu „Depresivac-kreativac“ i orden plačipičke bez ikakvog reda ■

Piše: Ivan Pravdić

SRBIJA JE KOSOVO

Proleće 2008.

Srbi su Albanci
Albanci su Srbi
Narkomafija je policija
Policija je narkomafija
Tači je Koštunica
Koštunica je Tači
Sever je Jug
Jug je Sever
Istok je Zapad
Zapad je Istok
Mrtvi su živi
Živi su mrtvi
Mit je laž
Laž je mit
Rađanje je umiranje
Umiranje je rađanje
Istorija je bolest
Bolest je istorija
Država je prevara
Prevara je država
Svetinja je želja zločina
Zločin je želja svetinje
Dostojanstvo je ponižavajuće
Poniženje je dostojanstveno
Granice su za ograničene
Ograničeni su za granice
Krađa je skupoća
Skupoća je krađa
Ministri su lopovi
Lopovi su ministri
Mržnja je ljubav
Ljubav je mržnja
Rat je mir
Mir je rat
Maltretiranje je pravo građana
Pravo građana je maltretiranje
Propaganda je istina
Istina je propaganda
Bombe su krediti
Krediti su bombe
Beli orao je crni orao
Crni orao je beli orao
Crkva je džamija
Džamija je crkva
Teritorija je armija
Armija je teritorija
Kosovo je Srbija
Srbija je Kosovo ■

